

Rindert Kromhout

EEN MANN

Leopold / Amsterdam

A decorative black border with stylized leaves and vines framing the text.

JULI 1926

-

MÜNCHEN

Proloog

Nee. Ik laat het hem niet lezen. Nog niet. Dat zou niet gepast zijn na ons gesprek van gisteravond. Hij was zo open, bijna kwetsbaar. Het laatste wat ik nu zou willen, is hem kwetsen. Eerst wil ik begrijpen wát hij nu eigenlijk precies heeft gezegd of heeft proberen te zeggen. Zoals gisteravond heb ik hem nooit eerder meegemaakt. Mijn vader. De tovenaar. De beroemde schrijver.

Misschien geef ik het hem op een later moment, maar niet nu.

Maar wat moet ik er dan mee doen, met dit dikke manuscript? Het in een la leggen? Een verhaal dat in een la ligt, bestaat niet. Verhalen, boeken, brieven bestaan pas als ze worden gelezen.

Krijgt mijn verhaal lezers? Mensen die ik niet ken, zoals de kopers van mijn boeken? Zullen onbekenden het begrijpen? Of moet ik eerst mijn beweegredenen voor deze vertelling op papier zetten, het hoe en waarom uitleggen, er een echt boek van maken?

Misschien is dat een goed idee. Voor de toekomstige lezers, voor hem, voor mezelf. Dat maakt het verhaal rond.

En zelfs als ik daarna besluit het toch maar aan helemaal niemand te laten zien, en het in een la opberg en het dus niet bestaat, dan bestaat het in elk geval voor mij, het verhaal van mijn leven tot op de dag van vandaag, en zal ik als ik dood ben

voortleven op vergeelde vellen papier in een door houtworm aangetaste bureaulade. En wie weet zal ooit iemand dat verweerde manuscript vinden, en het lezen en denken: die Klaus Mann was een geweldig interessante jongen. Thomas Mann was een groot schrijver, maar vergeet zijn oudste zoon niet, dames en heren, vergeet vooral zijn oudste zoon niet.

7

 Gaat het me ook daarom? Ik ben bang van wel.

A decorative black and white border with a central floral motif at the top, consisting of two clusters of leaves and a central stem. The border curves down the sides and forms a wide, shallow base at the bottom.

APRIL 1926

-

PARIJS

Hoofdstuk een

Klaus zat aan zijn tafel bij het raam en was aan het werk. Het bed achter hem was nog onopgemaakt. Toen het kamermeisje een paar uur geleden aanklopte, had hij haar weggestuurd. Gewoonlijk verliet hij zijn hotelkamer als ze verscheen, om in het café aan de overkant te gaan ontbijten, maar vandaag had hij koffie en brood naar boven laten komen. Hij wilde zonder onderbreking werken totdat René kwam. Het was niet zeker dat René vandaag zou komen, dat wist je nooit met hem, maar als hij kwam zou het voor de rest van de dag gedaan zijn met schrijven. René was de enige voor wie Klaus onmiddellijk zijn pen opzij legde.

Klaus Mann, een jongen met grijsblauwe ogen, volle lippen en strak achterovergekamd haar met de scheiding in het midden, was negentien jaar oud. Zijn eerste toneelstuk had een schandaal veroorzaakt in zijn thuisland, zijn verhalenbundel en roman waren redelijk succesvol en nu werkte hij aan een novelle. Als hij aan zijn tafel zat, in de hotelkamer waar hij sinds drie weken woonde, met zijn typemachine en papier, asbak en sigaretten, had hij in om het even welke stad kunnen zijn. Europese hotelkamers verschilden nauwelijks van elkaar, althans de kamers die hij kon betalen. Een bed, een grote kast met een spiegel, een wankel schrijftafel, goedkope prenten aan de muur, ramen met uitzicht op een sombere binnenplaats of een brandtrap, dunne wanden waardoor de geluiden uit de

naastgelegen kamers maar al te goed doorklonken. Klaus hield van het onpersoonlijke van hotelkamers. Je kwam wanneer je wilde en vertrok wanneer je wilde. Maar hij was niet in om het even welke stad, hij was in Parijs. En, nog belangrijker dan dat: hij was niet thuis.

11

Hij drukte zijn sigaret uit, stak een nieuwe op en draaide een schoon vel papier in zijn typemachine. Hij leunde achterover, formuleerde een zin in zijn hoofd en typte:

Ze begeerde hem van dag tot dag meer, terwijl ze zijn onrustige gesprekken hoe langer hoe minder kon volgen. Als hij in de tuin met haar kinderen speelde stond zij voor het raam en keek alleen maar naar hem. Ze hield van elk van zijn...

Er werd op de muur gebonkt. 'Wanneer houdt die herrie op? Ik kan niet slapen.'

'Ik ben aan het werk!'

'En ik moet vanavond werken!'

Hij hoorde een kamerdeur opengaan en ging naar de gang. Karin, zijn buurvrouw, hing tegen de deurpost van haar kamer, wankelend op haar hoge hakken. Ze was stomdronken, zag Klaus meteen. Nu al of nog steeds?

'Mannen zijn egoïstische rotzakken,' zei ze, elk woord benadrukkend. Karin was een Duitse immigrante, uit Frankfurt vertrokken nadat ze haar man zijn ogen had uitgekrabd omdat hij een ander had, en ze werkte nu als serveerster in een bedenkelijk nachtcafé. Ze kleepte zich alsof ze nog geen twintig was. Klaus dacht dat ze ongeveer vijftig moest zijn.

'Neem nog een borrel en doe watjes in uw oren,' zei hij. 'Dan hebt u geen last van me.'

'Waarom zou ik? Rotjoch met je typemachine.' Ze sloeg de deur dicht. Klaus hoorde haar hakken onregelmatig tikken en

even later een doffe bons. Vermoedelijk had ze haar bed niet weten te bereiken.

12 Er kwam iemand de trap op. Het was Louis, de receptionist, een lange, blonde student medicijnen. 'Ik hoorde geschreeuw,' zei hij. 'Zijn er problemen?'

'Al opgelost.' Klaus wees op Karins deur.

Louis lachte en verdween.

Klaus ging weer aan het werk. Gelukkig woonde er in de andere buurkamer een Nederlandse schilder die in Parijs was om de grote meesters te bestuderen en zich overdag zelden in het hotel vertoonde.

Ze hield van elk van zijn bewegingen. Ze hield van zijn haar, zijn handen, zijn mond, zijn ogen, zijn wenkbrauwen, zijn stem, zijn vluchtige, als opgejaagde manier van spreken, zijn vrijpostigheid, zijn lachen...

De deur vloog open. Daar was René. Hij gooidde zijn jas over een stoel en plofte neer op het bed. 'Ik ben laat,' zei hij. 'Ik had eerder willen komen, maar mijn moeder liet me niet gaan. Nu ze ziek is, is ze nog meedogenlozer dan vroeger.'

'Hoe gaat het met haar?' vroeg Klaus.

'Geef me een sigaret. Slecht. Ze zal binnenkort wel doodgaan. Ik haat haar.'

'Eerst een zoen en dan een sigaret,' zei Klaus. Hij schoof zijn typemachine weg en kustte zijn vriend.

'Waarom haat jij je vader eigenlijk niet?' vroeg René.

'Waarom zou ik?'

'Je hebt er alle reden toe.'

'Nee, dat is niet waar.'

'Nou goed dan, je haat hem niet, je bent bang voor hem.'

'Onzin.'

'O ja? Is dat onzin? Waarom durf je dan niet?'

‘Hou daar eens over op.’

‘Waarom zou ik erover ophouden? Je hebt me er zelf over verteld.’

‘Daar heb ik spijt van. Als ik had geweten dat je er steeds over zou doorzeuren, had ik mijn mond gehouden.’

‘Zie je wel?’

‘Wat?’

‘Dat je bang voor hem bent.’

‘Ik heb het je alleen maar verteld omdat je wilde weten wat de grootste teleurstelling in mijn leven is.’

‘De grootste teleurstelling in mijn leven is mijn geboorte,’ zei René. ‘Althans, dat is wat mijn moeder me voortdurend inpepert.’

Klaus had genoeg van dit gesprek, hij wilde een leuke middag. ‘Lees me maar voor uit het boek dat je over haar aan het schrijven bent,’ zei hij. Als hij voorlas, kalmeerde René altijd. ‘Heb je het manuscript bij je?’

‘Ja. Straks. Krijg ik nog iets te roken?’

Klaus stak een sigaret op en gaf hem aan zijn vriend. René inhaleerde diep. ‘Als mijn vader nog leefde, hadden we het denk ik goed met elkaar kunnen vinden. We zouden bondgenoten zijn geweest.’

‘Bondgenoten in wat?’

‘In onze oorlog met háár. Ze beweert dat ik gek zal worden, net als hij. Daar zal ze wel gelijk in hebben, maar hij was een geniale gek.’

‘Een geniale gek die tien jaar geleden zelfmoord heeft gepleegd.’

‘Geef toe dat dat een briljante actie van hem was. Als verrassing midden in de salon hangen, aan een touw aan de haak van de kroonluchter, als zij met haar gasten, dat stelletje snobs, binnenkomt. Briljant. Het is de enige keer in haar hele leven geweest dat ze haar mond hield. Trillend stond ze naar

adem te happen.' René's beeldschone gezicht was vertrokken in een bittere grimas.

'Dat verhaal heb je me al drie keer verteld,' zuchtte Klaus.

14 Maar René was niet te stoppen. 'Weet je wel dat ze abortus heeft willen plegen toen ze van mij in verwachting was? Ze wilde niet nog zo'n gek als mijn vader in huis. Maar ze had het lef niet, want ze was bang dat ze er van die God van haar van langs zou krijgen. Heb je iets te drinken voor me? Als je geen drank in huis hebt, gaan we uit.'

Klaus spoelde glazen om in de wastafel, schonk rode wijn in en ging naast René op het bed zitten. 'Ik wil niet uitgaan en ook niet meer over je moeder praten, ik wil vrijen.' Hij trok René tegen zich aan.

René legde een hand in Klaus' nek en nam een slok. 'Waarom ook niet? Maar eerst moet je me in de juiste stemming brengen. Vertel me over je eerste liefde, over die jongen bij je op school, toen je vijftien was.'

'Uto?'

René hoestte. 'Ja, die. Vertel me hoe je naar hem loerde als hij naakt aan het sporten was, beschrijf me hoe zijn lichaam eruitzag. Ik vind je opwindend als je me daarover vertelt.' Hij kuste Klaus en begon hem uit te kleden.

'Vind je mij opwindend, of de gedachte aan de naakt sportende Uto?' vroeg Klaus.

'Allebei. Waarom draag je altijd zulke saaie kleren? Een trui over je overhemd, een kleurloze stropdas. Je ziet er Duits uit in die kleren.'

'Ik vind dat die kleren me goed staan. Bovendien bèn ik Duits.'

'Daar zou je wel wat minder te koop mee mogen lopen.'

'Waarom zeg je nou weer zoiets?'

'Duitsers hebben geen verstand van hoe je je kleedt, maar daar kan jij ook niks aan doen. Ik bedoel het niet vervelend,

hoor. Kijk niet zo ongelukkig. Binnenkort gaan we nieuwe kleren voor je kopen.'

'Je bent een dwingeland.' Klaus trok zijn trui uit.

'Dat komt door mijn moeder,' zei René. Hij grijnsde. Klaus vond hem onweerstaanbaar en gaf zich, zoals altijd, over.

15

Klaus had René ontmoet op een feestje van een gemeenschappelijke kennis, of beter gezegd: op het feestje van een jongen naar wie Klaus in een café had staan staren en die hem zijn adres had gegeven. Hij was meteen voor René gevallen. Slank en gespierd, heldere ogen, verwarde krullen, een satijnen huid: een lichtgewicht bokser met een engelensmoeltje, uitbundig en kleurrijk gekleed. Dat hij in het begin wat afstandelijk was en Klaus wantrouwend aankeek, alsof hij zich afvroeg wat die opdringerige Duitser in godsnaam van hem wilde, maakte hem alleen maar begerlijker. Pas toen Klaus hem vertelde dat hij schrijver was, verscheen er iets van belangstelling op zijn gezicht, en ook die grijns, die heerlijke grijns. 'Dat hebben we dan in elk geval gemeen,' had hij gezegd.

'Hopelijk hebben we nog meer gemeen,' zei Klaus.

René had hem strak aangekeken. 'Zou je dat fijn vinden?'

'Misschien wel,' zei Klaus voorzichtig.

'Dit feestje verveelt me,' zei René. 'Ik wil hier weg.'

Klaus zette zijn glas neer. 'We kunnen naar een café gaan.'

'We gaan wandelen,' zei René. 'Ik hou van Parijs als het donker is en regent.'

'Het regent niet,' zei Klaus.

'Dat kan nog komen.'

Ze vertrokken na beleefd afscheid te hebben genomen van de gemeenschappelijke kennis.

Toen ze op straat liepen, vroeg René: 'Waarom loop je met een wandelstok? Is er iets mis met je benen?'

Al sinds zijn twaalfde ging Klaus met een dunne wandelstok

over straat. Hij vond dat die hem goed stond. De mensen keken naar hem als hij met zijn stok door München liep. Hij en zijn zus Erika vonden het aangenaam als mensen naar hen keken en zich afvroegen wie die interessante jonge mensen waren. Inmiddels was de wandelstok een gewoonte geworden waar Klaus nauwelijks nog over nadacht.

‘Ik vind het prettig om met die stok te lopen.’

‘Dat is een goede reden,’ zei René. Hij gaf Klaus een arm. ‘Is het nog ver?’

‘Wat?’ vroeg Klaus.

‘Je hotel.’

‘Mijn hotel?’ Klaus was overdonderd. ‘Heb je haast?’

‘Altijd,’ zei René. ‘Ik moet wel.’

‘Hoezo?’

‘Jullie gaan altijd weer weg.’

‘Jullie?’ vroeg Klaus.

‘De jongens die ik leuk vind.’

Dat was inmiddels al meer dan een maand geleden. Om de paar dagen kwam René naar het hotel. Dan vrijden ze en las René voor uit het boek waaraan hij werkte. Maar de meeste tijd ging op aan het beklag over zijn moeder. Ze was, volgens René, harteloos, egoïstisch, een snob en had een hekel aan buitenlanders. ‘Om haar te pesten ga ik alleen met buitenlanders naar bed,’ zei hij, ‘en ik vertel haar daar altijd alles over.’

‘Ga je daarom met mij naar bed?’ vroeg Klaus. ‘Omdat ik een buitenlander ben?’

‘Hoe kom je daar nou weer bij?’ zei René. ‘Je moet niet alles geloven wat ik zeg. Ik probeer dat zelf ook niet te doen.’

Wat zag Klaus eigenlijk in hem? René had overal kritiek op en gaf zelden een compliment. Was het zijn opwindende lichaam? Zijn ongrijpbaarheid? Misschien wel allebei. René was spannend. Klaus wilde hem veroveren en zolang dat nog niet helemaal was gelukt, had hij geen rust.

Hij wist dat René nog een ander vriendje had, een Amerikaanse schilder die Klaus nooit had ontmoet. Hij vermoedde dan ook dat vaker dan René's moeder die Amerikaan de reden was dat René geen tijd voor hem had. Hij durfde daar geen probleem van te maken.

Hoofdstuk twee

Als Klaus niet schreef of met René samen was, zwierf hij door de straten van de stad. Hij liep langs de boekenstalletjes onder de platanen bij de rivier en las de boeken die hij daar kocht op bankjes in parken. Hij flaneerde over de brede trottoirs van de Champs-Élysées, om te kijken en bekeken te worden, soms helemaal tot aan de Arc de Triomphe, ging naar cafés en naar het theater en liet zich per taxi naar bezienswaardigheden vervoeren.

Er was hem verteld dat er nu ook in Frankrijk inflatie en crisis waren, omdat er oorlogsleningen moesten worden terugbetaald aan Amerika, maar Klaus merkte er veel minder van dan een paar jaar geleden in Duitsland, toen je daar voor een brood miljoenen Marken moest neertellen. Hier kon hij krijgen wat hij wilde voor een redelijke prijs.

Zijn plan was in Parijs te blijven tot hij terug moest naar München voor het huwelijk van Erika en haar Gustaf, of in elk geval tot zijn novelle af was.

In de krant stond een advertentie die zijn aandacht trok. In de Engelstalige boekhandel en uitleenbibliotheek Shakespeare and Company zou die middag een tentoonstelling worden geopend over Walt Whitman, een van zijn favoriete dichters. Hoewel Klaus nooit eerder in Shakespeare and Company was geweest en zijn Engels niet toereikend was om het werk te le-

zen in de taal waarin Whitman het had geschreven, besloot hij naar de opening te gaan.

De boekhandel, op de begane grond van een hoog pand in de rue de l'Odéon, een korte, rustige straat in het zesde arrondissement, met een brede etalage waarin de nieuwste romans waren uitgesteld, beviel hem meteen. De eerste persoon die hij zag was een man die langs de voorgevel naar een bovengelegen verdieping klom en door een open raam verdween.

Klaus bekeek het tafereel geamuseerd, ontweek een met groente volgeladen handkar en ging naar binnen, een diepe, overvolle ruimte in met boekenkasten tot aan het plafond, een wand vol schrijversportretten, een rek met tijdschriften en kranten, tafels vol boeken, een lange tafel met glazen en wijnglazen, gemakkelijke stoelen waarin mensen met elkaar in gesprek waren, allemaal met een glas of een sigaret in de hand.

Een kleine, in mantelpak gehulde vrouw met wijd uitstaand krullend haar kwam op hem af. 'Dag jongeman, jou ken ik nog niet,' zei ze en ze stak uitnodigend haar hand uit. 'Sylvia Beach, deze winkel is van mij. Kom je voor de tentoonstelling?'

Klaus stelde zich voor, zei dat hij een bewonderaar was van Walt Whitman en verontschuldigde zich voor zijn gebrekkige Engels.

Sylvia lachte. 'Zolang jouw Engels beter is dan mijn Duits, heb ik geen enkele reden je te bekritisieren. We kunnen ook Frans met elkaar spreken, als je dat liever wilt. Spreek je Frans? Ja? Mooi. Ik zal je aan wat mensen voorstellen, dan voel je je niet verloren. Schrik niet als ze alleen Engels verstaan. Engelsen en Amerikanen zijn nogal op zichzelf gericht en niet geïnteresseerd in andere talen.'

Klaus besloot vanmiddag dan maar Engels te spreken en het risico te nemen een modderfiguur te slaan met zijn accent en grammaticale fouten.

'Ik zag net iemand naar een raam boven de winkel klimmen,' zei hij.

‘O, dat was George,’ zei Sylvia. ‘Hij huurt kamers van me, maar is weer eens te laat met betalen. Nu probeert hij me te ontlopen. Maar dat geld kan me helemaal niets schelen. George is componist en musici zijn nog armer dan schrijvers. Adrienne, kom eens hier.’

Een tweede, iets jongere vrouw kwam naar hen toe en keek Klaus vriendelijk aan. Ze leek op Sylvia, al meende Klaus in haar ogen iets van spot te zien toen hij een lichte buiging voor haar maakte, een spot die ontbrak bij Sylvia.

‘Dit is Adrienne Monnier,’ zei Sylvia, ‘mijn vriendin. Ze heeft een Franse boekwinkel hier schuin tegenover.’

‘Neem iets te drinken,’ zei Adrienne. ‘Of wacht, ik schenk iets voor je in. Rook je? Natuurlijk rook je, we roken allemaal. Ben je fotomodel?’

‘Schrijver,’ zei Klaus.

Ze bracht Klaus een glas wijn en bood hem een sigaret aan uit een zilverkleurige koker.

Sylvia wees op een wat oudere man met een hoed en een bril met dikke glazen, die in een leunstoel midden in de winkel zat. Hij was omringd door mensen die luisterden naar iets wat hij aan het vertellen was. ‘Daar zit James Joyce. James heeft een meesterwerk geschreven en ik help hem zo’n beetje bij de verspreiding van zijn boek. Hij geniet van zijn succes.’

‘Ulysses,’ zei Klaus.

‘Ken je het?’

‘Ik heb erover gehoord. Het schijnt een sensatie te zijn.’

‘Helaas wel,’ zei een besnorde, blozende man die bij hen kwam staan. ‘Sylvia heeft er haar handen aan vol en komt nauwelijks toe aan iets anders. Alleen als ik smekend op mijn knieën lig, krijg ik ook nog wat aandacht.’ Hij rook naar whisky en naar gras. Het blozen kwam vast niet door verlegenheid. Hij leek Klaus een jaar of vijftwintig.

Sylvia lachte. ‘Plaag me niet, Ernest. Maak liever kennis met onze jonge bezoeker. Klaus en jij zijn collega’s.’